

RESUM

L'any 2008 hi ha a les Illes Balears 19.800 empreses del sector del comerç, és a dir, el 21,21% del total d'empreses, de manera que disminueixen més de mig punt respecte al 2007. Un 67,45% d'aquestes empreses es dediquen al comerç al detall; un 23%, al comerç a l'engròs, i un 9,55%, a la venda, el manteniment i la reparació de vehicles. On s'ha produït la disminució percentual respecte al any 2007 és precisament en les empreses que es dediquen al comerç al detall.

El PIB generat pel sector del comerç a les Illes Balears l'any 2006 va ser de 1.965 milions d'euros, xifra que representa un 8,1% del PIB de les Illes Balears i que el situa com el quart sector d'activitat de la nostra economia, només per darrere de l'hostaleria (19,2%), les activitats immobiliàries (16,1%) i la construcció (10,2%). Respecte a l'any anterior, el PIB del sector comerç augmentà el seu volum en un 3,7%, mentre que el sector de serveis en conjunt ho feia en un 3,8% i el PIB general en un 3,2%.

El volum de negoci del sector comerç durant el 2006 va ser de 10.253 milions d'euros i el valor de la producció agregada de 2.981 milions d'euros. Quasi un 63% d'aquesta producció agregada generà un valor afegit, distribuït entre un 59% de despeses de personal i un 41% d'excedent brut d'explotació.

El nombre de persones ocupades en el sector del comerç va ser el 2006 de 71.111 de mitjana anual, mentre que la productivitat global del sector se situà entorn dels 26.338 euros per persona ocupada, és a dir, 5.293 euros més baixa que la productivitat del sector del comerç a l'Estat espanyol. Si bé l'any 2005 es podia matisar aquesta més baixa productivitat perquè es donava tan sols en el sector del comerç a l'engròs i a la venda, manteniment i reparació de vehicles, el 2006 les dades ens indiquen una disminució de la productivitat generalitzada del sector respecte a l'Estat espanyol.

Si ens fixam en l'evolució conjuntural del sector, podem comprovar com, a les Illes Balears, les vendes del comerç al detall varen decreixer durant el 2008 un 1,32%, a un ritme lleugerament superior al del conjunt de l'Estat espanyol (1,03%). L'ocupació en el comerç al detall va disminuir al llarg de l'any un 3,41%, cinc dècimes per sobre del nivell de l'Estat espanyol, on l'ocupació va disminuir el 2,91%.

10.1.

INTRODUCCIÓ

Aquest capítol, dedicat a l'anàlisi del sector del comerç, s'estructura en quatre grans blocs. En el primer s'aborda l'anàlisi des d'un punt de vista estructural. Així, s'estableix una mesura del sector comercial en relació amb la resta de sectors econòmics pel que fa al nombre d'empreses registrades. A més, per copsar el pes de l'activitat comercial també es recorre a les dades que cada any publica La Caixa en *l'Anuario económico de España*, gràcies a les quals és possible observar el detall de l'activitat comercial per tipus de comerç.

El bloc central d'aquest capítol fa referència als principals agregats del sector del comerç i es basa en l'enquesta anual de comerç que cada any publica l'INE i que es troba vinculada a l'enquesta de serveis.⁵⁴ En aquest cas, les dades corresponen a l'any 2006. Aquesta enquesta pren com a referència la classificació nacional d'activitats econòmiques (CNAE 93), de manera que el conjunt de l'activitat comercial queda comprès en tres grans branques d'activitats:

- Venda, manteniment i reparació de vehicles de motor, motocicletes i ciclomotors; venda al detall de combusti-

54. Vegeu *Enquesta de serveis a les Illes Balears, Consell Econòmic i Social de les Illes Balears*, IBESTAT, INE, Palma, 2008.

ble per a vehicles de motor (en endavant, venda, manteniment i reparació de vehicles).

- Comerç a l'engròs i intermediaris del comerç, llevat de vehicles de motor i motocicletes (d'ara endavant, comerç a l'engròs).
- Comerç al detall, llevat de comerç de vehicles de motor, motocicletes i ciclomotors; reparació d'efectes personals i estris domèstics (d'ara endavant, comerç al detall).

En el tercer bloc s'enfoca l'anàlisi del sector del comerç des d'un vessant més conjuntural i, a partir de l'índex de comerç al detall que publica l'INE, s'estudia l'evolució més recent del sector, tant en termes d'activitat com d'ocupació.

10.2.

ESTRUCTURA EMPRESARIAL DEL SECTOR COMERCIAL

A les Illes Balears hi havia l'any 2008, segons el directori central d'empreses (DIRCE) que elabora l'Institut Nacional d'Estadística (INE), un total de 19.800 empreses dedicades a l'activitat comercial. Aquesta dada representa que al llarg de l'any el nombre d'empreses del sector del comerç continuà la tendència descendent mostrada al llarg dels darrers anys. Des de l'any 2004, hi ha hagut un descens de 1.864 empreses, això és una disminució de gairebé un 9% en quatre anys.

Si es compara amb la resta de sectors econòmics, s'observa que l'activitat comercial l'any 2008 concentrava el 21,51% del total d'empreses que hi havia a les Illes Balears. A més, dins el sector de serveis, l'activitat comercial representava el 27,51%. Però mentre que el nombre d'empreses de serveis s'incrementava al llarg de l'any el 4%, a la construcció, el 0,81%, i a la indústria, un 0,69%, el nombre d'empreses comercials va decaure més de mig punt.

També destaca que cada empresa de la branca del comerç presenta una mitjana d'1,2 locals, per a un total de 23.785 locals comercials. Aquesta ràtio es manté com la més elevada de tots els sectors, la qual cosa és indicativa de l'alt grau de sucursalització del món del comerç. ([Vegeu el quadre AI-47.](#))

L'índex comercial que elabora La Caixa, i que basant-se en la recaptació de l'impost d'activitats econòmiques (IAE) reflecteix el pes relatiu de l'activitat comercial respecte al total de l'Estat espanyol, referit en aquest cas a l'any 2006, era de 2.116, és a dir, que l'activitat comercial a les Illes Balears representava el 2,17% de l'activitat comercial arreu de l'Estat espanyol. L'activitat comercial de caire minorista tenia una millor posició relativa que no pas el comerç a l'engròs. D'altra banda, es constata com el pes de l'activitat comercial ha disminuït des del 2003, i s'ha situat per sota del pes demogràfic i del pes econòmic general que tenien les Illes Balears en el context espanyol. ([Vegeu el quadre AI-48.](#))

L'any 2008 el 67,45% de les empreses comercials es dedicaven al comerç al detall, mentre que el 22,98% ho feien al

comerç a l'engròs, i el 9,57% eren empreses del subsector de venda, manteniment i reparació de vehicles. La lleugera disminució del nombre d'empreses comercials experimentada el 2008 i que hem assenyalat més amunt és atribuïble exclusivament a la disminució del nombre d'empreses dedicades al comerç al detall (-1,51%), que disposà de 205 empreses menys que no pas l'any 2007 i 2.125 menys que l'any 2004. ([Vegeu el quadre AI-49.](#))

Si ens fixam en el nombre d'assalariats de les empreses comercials, veiem com el 45,02% de les empreses no registrava cap persona assalariada, mentre que el 44,89% tenia d'1 a 5 assalariats i el 8,38% en tenia de 6 a 19. El comerç al detall era el grup d'activitat que presentava globalment un menor nombre d'assalariats per empresa, mentre que les empreses que es dedicaven a la venda, el manteniment i la reparació de vehicles eren les que més persones assalariades ocupaven per empresa.

També convé posar esment en la superfície mitjana dels establiments comercials i en les diferències que s'hi observaven segons el tipus d'activitat. En aquest cas, la font d'informació és l'*Anuario económico de España* que publica La Caixa, segons el qual el nombre d'activitats comercials s'aproxima a partir de les llicències de comerç subjectes a l'IAE.

El nombre d'establiments comercials dels quals no hi ha informació censal s'aproxima a partir del nombre d'activitats econòmiques (malgrat que un establiment comercial pot tenir una o diverses activi-

tats). Així, el 2007 hi havia a les Illes Balears 29.881 establiments comercials, el 4,93% més que el 2006. Parlam de 4.298 activitats comercials a l'engròs i de 25.583 activitats comercials al detall. ([Vegeu el quadre AI-50.](#))

Durant el període 2002-2007 el nombre d'establiments comercials a l'engròs va créixer el 21,34%, mentre que els de comerç al detall ho varen fer el 23,97%. El comerç al detall de productes d'alimentació va créixer el 29,97%, el de productes de no-alimentació ho va fer el 21,36%, mentre que el comerç mixt va créixer el 23,65%. Bona part d'aquest increment és imputable a l'exercici del 2004, i el creixement és els altres anys molt més moderat. ([Vegeu el quadre AI-51.](#))

En conjunt, els establiments de comerç al detall tenien una superfície mitjana de 117 metres quadrats per establiment. D'entre aquests, els establiments l'activitat principal dels quals era la distribució de productes d'alimentació eren els de menor superfície mitjana, amb 71 metres quadrats; els comerços que no eren d'alimentació (vestit i calçat, llar i altres) ocupaven de mitjana 132 metres quadrats. El comerç mixt (grans magatzems, hipermercats, magatzems populars, mercats i comerç ambulant i altres) era el que tenia establiments més grans, amb 187 metres quadrats de mitjana. ([Vegeu el quadre AI-52.](#))

La superfície total del comerç al detall experimentà, entre 1998 i 2007, un increment del 27,7%, i va ser el sector de l'alimentació en el qual aquest increment es manifestà de forma més accentuada (43,6%). ([Vegeu el quadre AI-53.](#))

10.3.

ELS CENTRES COMERCIALS

Durant el 2007 el nombre de centres comercials a les Illes Balears es va mantenir estable. Tot i això, al llarg de l'any el total de la superfície bruta arrendable passà a ser de 181.947 metres quadrats, això és aproximadament 16.000 metres quadrats menys que l'any anterior. La superfície mitjana era així de 20.216 metres quadrats, mentre que la densitat de centres comercials de les Illes Balears (el 31 de desembre de 2007) era de 176 metres quadrats per cada 1.000 habitants, una xifra inferior als 257 metres quadrats per 1.000 habitants de l'Estat espanyol. (Vegeu el quadre AI-54.)

10.4.

PRINCIPALS AGREGATS DEL SECTOR COMERCIAL

Segons dades de la comptabilitat regional d'Espanya (INE), el PIB generat pel sector del comerç a les Illes Balears l'any 2006 va ser de 1.965 milions d'euros, xifra que representa el 8,1% del PIB de les Illes

Balears i que el converteix en el quart sector d'activitat de la nostra economia, només darrere de l'hostaleria (19,3%), les activitats immobiliàries (16,1%) i la construcció (10,2%). Respecte a l'any anterior, el PIB a preus corrents del sector comerç va créixer el 3,7%, mentre que el conjunt del sector dels serveis ho va fer el 3,8%, i el PIB general, el 3,2%.

10.4.1. GRANS TRETS DEL SECTOR DEL COMERÇ A LES ILLES BALEARS I A L'ESTAT ESPANYOL

La productivitat en el sector del comerç a les Illes Balears, entesa com l'aportació de cada persona ocupada a la generació de rendes de les empreses, l'any 2006 va ser de 26.338 euros, això és, 5.293 euros més baixa que la productivitat del sector del comerç a l'Estat espanyol. (Vegeu el quadre I-77.)

Pel que fa a la productivitat a les Illes Balears al sector, quasi no hi ha diferència entre el 2005 i el 2006, i al contrari, el diferencial respecte a la productivitat del sector al conjunt de l'Estat espanyol s'incrementa amb un 30%. Segons es desprèn de les taxes calculades per al sector en global, la generació de valor afegit a

QUADRE I-77. PRINCIPALS INDICADORS DEL SECTOR DEL COMERÇ A LES ILLES BALEARS I A L'ESTAT ESPANYOL (2006)

	Illes Balears	Estat espanyol	Diferència
Productivitat	26.338 €	31.631 €	-5.293 €
Taxa de valor afegit	63%	58%	5%
Taxa de despeses de personal	60%	58%	2%
Taxa d'excedent brut d'explotació	40%	42%	-2%

Font: INE, enquesta anual de comerç.

partir de la producció va ser 5 punts més alta a les Illes Balears (63%) que a l'Estat espanyol (58%). En la distribució d'aquest valor afegit la relació entre despeses de personal i excedent brut d'explotació és negativa respecte a l'Estat espanyol en un 2%. Si ho comparem amb l'any anterior, cal tornar a assenyalar un increment proporcional de les despeses de personal respecte a la generació d'excedent, cosa que fa que tornem a una situació que ja es donava de l'any 2001 al 2004 i que l'any passat s'havia aconseguit canviar.

Si la desglossam per subsectors, la major productivitat del sector del comerç observada a l'Estat espanyol respon bàsicament a la diferència de productivitat manifestada tant en el comerç a l'engròs, com en la venda, el manteniment i la reparació de vehicles. En canvi, la diferència en la productivitat del comerç al detall, si bé aquest any també és negativa, en proporció no és tan gran com en els altres subsectors esmentats.

Seguint l'esquema comparatiu entre els resultats a les Illes Balears i a l'Estat espanyol, la taxa de valor afegit se situa clarament per sobre a les Illes Balears en el subsector de el comerç a l'engròs, mentre que en el subsector de l'automoció és nul, i imperceptible en el subsector de venda al detall. Tant a les Illes Balears com a l'Estat espanyol la major taxa de valor afegit la genera el comerç al detall, amb un 67% i 66% respectivament. Pel que fa al comerç a l'engròs, a les Illes Balears aquest subsector genera el 63% del valor afegit i a l'Estat espanyol és el 54%, dades iguals que l'any anterior. En canvi, la taxa de valor afegit del subsector de l'automoció ha disminuït tant

a les Illes Balears com a l'Estat espanyol respecte a l'any 2005. I aquest any es dona la paradoxa que aquesta taxa és d'un 51% tant aquí com a la resta de l'Estat.

D'altra banda, la distribució del valor afegit per subsectors ofereix un panorama força més semblant entre les Illes Balears i l'Estat espanyol. En tots dos casos el major percentatge de despeses de personal correspon al subsector de l'automoció, 70% i 60% respectivament, mentre que en el subsector del comerç al detall les despeses de personal són, pel que fa a les Illes Balears, del 56%, i a l'Estat espanyol, del 57%. L'excedent brut d'explotació que es desprèn del valor afegit generat és, en canvi, proporcionalment superior en el subsector del comerç al detall que a la resta de subsectors, i en el cas de l'automoció, a les Illes Balears i a l'Estat espanyol arriba tan sols al 30% i al 40% respectivament, cosa que demostra que es tracta d'un sector intens en mà d'obra i molt més accentuat a les Illes Balears.

10.4.2. ANÀLISI DEL SECTOR DEL COMERÇ A LES ILLES BALEARS

Segons es desprèn de les dades de l'enquesta, l'any 2006 el sector del comerç va moure una xifra de negoci de 10.253 milions d'euros (369 milions més que l'any anterior). (Vegeu el quadre I-78.)

D'aquesta manera, el valor de la producció agregada va ser de 2.981 milions d'euros, i gairebé el 63% d'aquesta producció generà un valor afegit distribuït entre el 59% de despeses de personal i el 41% d'excedent brut d'explotació.

QUADRE I-78. PRINCIPALS MACROMAGNITUDS DEL SECTOR COMERCIAL SEGONS EL TIPUS D'ACTIVITAT (2006)

	Automoció	Comerç a l'engròs	Comerç al detall	Total
Nombre d'empreses	1.833	4.277	13.581	19.691
Nombre d'establiments	2.046	4.840	16.326	23.212
Volum de negoci	1.605.942	4.528.722	4.118.979	10.253.643
Valor de la producció	472.333	1.151.003	1.357.997	2.981.333
VAB a PM	238.504	718.335	924.102	1.880.941
VAB a CF	240.504	720.241	912.170	1.872.915
Despeses de personal	168.654	439.136	506.874	1.114.664
Compres de béns i serveis	1.412.034	3.904.621	3.287.000	8.603.655
Consums intermedis	233.829	432.668	433.895	1.100.392
Despesa R+D	46	1.411	99	1.556
Personal ocupat	8.719	22.406	44.671	75.796
EBE	71.850	281.105	405.296	758.251

Unitat: dades econòmiques en milers d'euros

Font: IBESTAT, enquesta de serveis.

Si distingim entre els tres subsectors que configuren el sector del comerç, s'observa com la xifra de negoci generada pel comerç a l'engròs representa el 44% de la xifra de negoci del conjunt del sector, mentre que el comerç al detall i l'automoció representen el 40% i el 16% respectivament. En canvi, pel que fa al valor de la producció, el pes del comerç al detall és gairebé del 46%, si bé ha disminuït un punt percentual respecte a l'any anterior.

Aquesta mateixa pauta es manté en relació amb el valor afegit generat a partir del procés productiu, i novament el comerç al detall és el responsable en aquest cas de quasi el 50% del valor afegit del sector comerç. Així, el comerç al detall obtingué com a resultat de la seva producció el 68% de valor afegit, percentatge que es

reduí en el cas del comerç a l'engròs i l'automoció al 62% i 50% respectivament.

La distribució del valor afegit també va ser força desigual entre els diferents subsectors. Mentre que el comerç al detall distribuïa pràcticament en un diferencial més reduït el valor afegit entre despeses de personal i excedent brut d'explotació, ja que eren del 56% i 44% respectivament, el comerç a l'engròs i l'automoció hagueren de respondre d'unes despeses de personal relativament molt més importants, el 61% i el 70% respectivament.

El 2006 el nombre de persones ocupades en el sector del comerç va ser de 71.111 de mitjana al llarg de l'any. Si n'observam el comportament per trimestres, es constata una pauta clarament estacional que

**QUADRE I-79. PERSONES OCUPADES DEL SECTOR DEL COMERÇ
SEGONS EL TIPUS D'ACTIVITAT (2006)**

	Automoció	Comerç a l'engròs	Comerç al detall	Total
1r trimestre	8.530	20.415	37.451	66.397
2n trimestre	8.617	21.720	42.793	73.130
3r trimestre	8.595	22.180	44.320	75.095
4t trimestre	8.545	21.558	39.720	69.822
Mitjana anual	8.572	21.468	41.071	71.111

Font: IBESTAT, enquesta de serveis.

tendeix a incrementar l'ocupació en el segon i el tercer trimestre, cosa que és lògica per la forta incidència del sector turístic dins de l'economia balear. El 71% d'aquesta ocupació la generen les petites empreses. Per subsectors, el comerç al detall concentra el 58% del total de l'ocupació del sector comercial; el comerç a l'engròs, el 30%, i l'automoció, el 12%. (Vegeu el quadre I-79.)

Si analitzam l'estructura laboral del sector comercial, veiem com l'estabilitat de l'ocupació va ser del 79%, i els treballadors de les petites empreses foren els que gaudien de més estabilitat (del 81,3%, davant

el 67,1% dels de les grans empreses). Si ho comparam amb el 2004, l'estabilitat de l'ocupació ha augmentat quasi sis punts percentuals, i és en les petites empreses on ho ha fet amb més intensitat (6,8%). Respecte a la participació femenina, observam que els valors se situen gairebé en el 45% (percentatge semblant a l'any anterior). Per tant, aquestes dades dibuixen una tendència de sosteniment de la presència de la dona en el sector, paral·lela a un augment de l'estabilitat laboral i a les facilitats donades per poder compartir la situació laboral amb les obligacions familiars. (Vegeu el quadre I-80.)

QUADRE I-80. DADES D'OCUPACIÓ DEL SECTOR COMERÇ (2006)

	Automoció	Comerç a l'engròs	Comerç al detall	Total
Personal ocupat	8.719	22.406	44.671	75.796
Personal remunerat	7.198	19.279	30.175	56.653
Personal fix	5.717	14.519	20.533	40.769
Personal fix homes	4.737	10.481	7.104	22.322
Personal fix dones	980	4.038	13.429	18.447
Personal eventual	1.481	4.760	9.643	15.884
Personal eventual homes	1.203	3.621	2.884	7.708

Continua

QUADRE I-80. DADES D'OCUPACIÓ DEL SECTOR COMERÇ (2006)

	Automoció	Comerç a l'engròs	Comerç al detall	Total
Personal eventual dones	278	1.139	6.759	8.176
Personal no remunerat	1.520	3.127	14.495	19.143
Personal no remunerat homes	1.433	2.568	6.991	10.991
Personal no remunerat dones	88	559	7.505	8.152

Font: IBESTAT, enquesta de serveis.

Si ens referim als tres subsectors, l'estabilitat en l'ocupació va ser més alta en l'automoció i el comerç a l'engròs, 79% i 75% respectivament, mentre que en el comerç al detall va ser del 68%. La participació femenina, en canvi, és clarament majoritària en el comerç al detall, en el qual les dones són majoria, amb una taxa del 62%, però molt més modesta en el comerç a l'engròs, el 26%, i en l'automoció, el 15%. Per la seva part, l'externalitat en l'ocupació és mínima en totes les branques del comerç. (Vegeu el quadre I-81.)

10.5.

EVOLUCIÓ CONJUNTURAL DEL COMERÇ AL DETALL

A l'hora d'analitzar l'evolució més recent del comerç al detall disposam de la informació que proporciona l'enquesta de conjuntura de comerç al detall, publicada mensualment per l'INE. L'índex de comerç al detall base 2005 ens mostra l'evolució de les vendes del comerç al detall. A les Illes Balears, el 2008,

QUADRE I-81. PRINCIPALS COEFICIENTS DEL SECTOR DEL COMERÇ SEGONS EL TIPUS D'ACTIVITAT (2006)

	Automoció	Comerç a l'engròs	Comerç al detall	Total
Persones ocupades per empresa	5	5	3	4
Productivitat (euros)	28.058	33.549	22.210	26.338
Salari mitjà (euros)	18.519	19.132	14.630	16.720
VAB a CF segon el valor de producció	51%	63%	67%	63%
Despeses de personal segons el VAB a Cf	70%	61%	56%	60%
EBE segons el VAB a CF	30%	39%	44%	40%
Taxa d'assalariats	83%	86%	68%	75%
Taxa d'estabilitat en l'ocupació	79%	75%	68%	72%
Taxa de participació femenina	15%	26%	62%	46%
Taxa d'ocupació femenina remunerada	17%	27%	67%	47%
Taxa d'externalitat en l'ocupació	0,6%	1,6%	0,1%	1,0%

Font: INE, IBESTAT, enquesta de serveis i elaboració pròpia.

les vendes varen decreïxer durant l'1,32%, lleugerament per sobre del decreixement mitjà observat a la resta de comunitats autònomes, que va ser de l'1,03% de mitjana. (Vegeu el [quadre AI-55](#).)

Al llarg del 2008 el comerç al detall va seguir a les Illes Balears una tendència clarament marcada per l'efecte de l'estacionalitat característica de la nostra economia. D'aquesta manera, va ser entre els mesos de maig i setembre que s'experimentà un volum de vendes més important respecte a la resta de l'any. Els mesos de juliol i agost, coincidint amb l'afluència turística estival, varen ser els de vendes més elevades (aquests mesos també coincidiren amb les baixes d'estiu, encara que la seva influència en el volum de vendes s'estima que no fou excessiva). (Vegeu el [quadre AI-56](#) i [gràfic AI-28](#).)

Si ho comparem amb l'evolució observada a l'Estat espanyol, l'estacionalitat

de l'economia il·lenca és, una altra vegada, l'element explicatiu del major valor de l'índex a les Illes Balears entre els mesos de maig i octubre, mentre que la resta de l'any se situava per sota de l'índex registrat a l'Estat espanyol. En tots dos casos, deixant de banda els efectes estacionals i en sintonia amb el que hem apuntat més amunt, s'evidencia una tendència positiva al llarg de l'any 2008.

L'ocupació en el comerç al detall va decreïxer durant el 2008 el 3,41%, cinc dècimes més que en l'àmbit de l'Estat espanyol, on l'ocupació també va decreïxer el 2,91%. (Vegeu el [quadre AI-57](#) i [gràfic AI-29](#).)

A banda d'aquesta tendència decreixent de l'ocupació respecte a l'any anterior, es torna a constatar també la presència d'una pauta estacional quant a l'evolució de les vendes.

